

ALEKSANDAR
MEKOL SMIT

ŽIRAFINE
SUZE

Prevela
Ivana Dimić

■ Laguna ■

Naslov originala

Alexander McCall Smith
TEARS OF THE GIRAFFE

Copyright © Alexander McCall Smith, 2000
Translation copyright © 2020 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ova knjiga posvećena je Ričardu Lečemu

Sadržaj

Prvo poglavlje	
KUĆA GOSPODINA DŽ. L. B. MATEKONIJA	9
Drugo poglavlje	
STIŽE KLIJENT	23
Treće poglavlje	
DEČAK S AFRIČKIM SRCEM	32
Četvrto poglavlje	
U SIROTIŠTU	42
Peto poglavlje	
<i>DRAGULJARI SUDNJEG DANA</i>	54
Šesto poglavlje	
SUŠNO MESTO	63
Sedmo poglavlje	
KOMPLIKACIJE S PUMPOM U SIROTIŠTU	75
Osmo poglavlje	
PRIČA O DECL.....	83
Deveto poglavlje	
VETAR MORA ODNEKUD DA DUNE	88

Deseto poglavlje DECA SU DOBROBIT BOCVANE.....	94
Jedanaesto poglavlje STAKLENA TAVANICA.....	103
Dvanaesto poglavlje NOĆ U GABORONU	114
Trinaesto poglavlje PROBLEM IZ FILOZOFIJE MORALA	120
Četrnaesto poglavlje ODLAZAK U GRAD.....	140
Petnaesto poglavlje ČINODEJSTVA ZLE KUĆNE POMOĆNICE.....	148
Šesnaesto poglavlje PORODICA	157
Sedamnaesto poglavlje RAZNE PODUKE.....	165
Osamnaesto poglavlje <i>BRZI MOTORI TLOKVENGA</i>	182
Devetnaesto poglavlje ŠTA SE ZBILO	187
Dvadeseto poglavlje BULAVAJO.....	200
O autoru.....	213

Prvo poglavlje

KUĆA GOSPODINA DŽ. L. B. MATEKONIJA

Gospodin Dž. L. B. Matekoni, vlasnik *Brzih motora Tlokvenga*, nije mogao da veruje da je Mma Ramocve, uspešni osnivač *Prve damске detektivske agencije*, pristala da se uda za njega. To se desilo tek kada je pitao drugi put; kada je prvi put postavio pitanje, za šta mu je trebalo prilično hrabrosti, bio je odbijen – nežno i sa žaljenjem – ali ipak odbijen. Posle toga uzeo je zdravo za gotovo da se Mma Ramocve neće više udavati, da ju je njen kratki i nesrećni brak sa Noteom Mokotijem, trubačem i zaljubljenikom u džez, ubedio da je brak samo recept za tugu i patnju. Napokon, ona je bila samosvojna žena, imala je privatni posao i sopstvenu, prostranu kuću u Zebrinoj ulici. Zašto bi, pitao se, jedna takva žena prihvatila da živi s muškarcem? Moglo bi da se ispostavi da je s muškarcem teško snaći se, i to tek pošto se razmene zakletve i kad se on napokon smesti u njenu kuću. Ne, zaista, da je na mestu Mme Ramocve, odbio bi bračnu ponudu, čak i od nekog posebno pribranog i dostojnog poštovanja kao što je on sam.

Ali onda, te inkriminisane večeri, dok je sedela s njim na verandi nakon što je on celo to popodne popravljao njen mali beli kombi, ona je rekla da. Dala je pristanak na tako jednostavan, nedvosmisleno *ljubazan* način da ga je to učvrstilo u uverenju da je ona jedna od najboljih žena u Bocvani. Te večeri, kada se vratio u svoju kuću u blizini starog Kluba odbrambenih snaga, razmislio je o neverovatnoj sreći koja ga je snašla.

On je čovek u kasnim četrdesetim godinama koji do ovog časa nije bio u stanju da sebi nađe odgovarajuću ženu, a sada mu se posrećilo da dobije ruku one žene kojoj se divio više nego bilo kome. Takva izvanredna prilika bila je skoro nezamisliva i pitao se da se neće iznenada probuditi iz tog slatkog sna u koji je izgleda zalutao.

Ipak, to je bila istina. Sledećeg jutra, kada je uključio radio pored kreveta da bi čuo poznati zvuk kravljih zvona kojima je na Radio Bocvani započinjao jutarnji program, shvatio je da se to uistinu dogodilo i, ako nije promenila odluku preko noći, on je sada čovek pred ženidbom.

Pogledao je na sat. Bilo je šest ujutru i prvo dnevno svetlo obasjavalo je trnovo drvo pod prozorom njegove spavaće sobe. Uskoro će se u vazduhu osetiti dim zapaljene jutarnje vatre, onaj fini miris drveta koji izoštrava apetit, i on će čuti žamor na raskrsnici kod šikare u blizini svoje kuće, decu koja galame na putu za školu, pospane ljude koji idu na posao u grad, žene koje se međusobno dovikuju, Afriku koja se budi i započinje novi dan. Ljudi rano ustaju, ali bi bilo najbolje da sačeka još sat vremena pre nego što telefonira Mmi Ramocve, da joj ostavi vremena da ustane i napravi sebi biljni čaj. Znao je da ona voli da ujutru posedi pola sata na verandi pijući čaj i da posmatra ptice na svom travnjaku. Bilo je tu pupavaca sa crnim i belim prugama

koji su lovili insekte ključajući poput mehaničkih igračaka i golubova s okovratnicima koji su se šepurili zaneti u neprekidno udvaranje. Mma Ramocve je volela ptice i, ako bi ona to htela, on bi možda mogao da joj napravi kavez za ptice. Mogli bi da gaje golubove ili, kao što neki ljudi čine, možda čak i nešto krupnije poput škanjeva, mada mu nije bilo jasno šta bi sa škanjevima uopšte radili kada bi ih odgajili. Oni, naravno, jedu zmije i to bi bilo korisno, ali je i pas sasvim pogodan za to da drži zmije podalje od dvorišta.

Kada je gospodin Dž. L. B. Matekoni bio mali, tamo u Molepololeu, imao je psa koji je tako lovio zmije da je postao legenda. Bila je to malena smeđa životinja sa dve-tri bele fleke i slomljenim repom. Pronašao ga je napuštenog i skoro potpuno izgladnelog na kraju sela i odneo ga u bakinu kuću da živi s njima. Ona nije baš bila voljna da troši hranu na životinju od koje nema nikakve koristi, ali on je uspeo da je obrlati – i pas je ostao. Za samo nekoliko nedelja pokazalo se da je koristan jer je ubio tri zmije u njihovom dvorištu i jednu u susedovom polju s tikvama. Od tada se njegova reputacija učvrstila i ako bi neko imao muka sa zmijama, zamolio bi gospodina Dž. L. B. Matekonija da dovede svog psa da reši taj problem.

Pas je bio natprirodno brz. Kad bi ga videle da nailazi, zmije su osećale da im preči smrtna opasnost. Pas bi se, nakostrešene dlake dok su mu se oči caklile od uzbuđenja, uputio ka zmiji čudesnim hodom kao da korača na vrhovima kandži. Potom bi, na samo nekoliko stopa od plena, zarežao tako da bi zmija to osetila kao vibraciju iz zemlje. Trenutno zbunjena, zmija bi se obično okrenula i počela klizeći da odlazi – to je bio trenutak kada bi se pas bacio na nju i ščepao je tačno iza glave. To bi je slomilo i borba bi time bila okončana.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni znao je da takav pas nikada na kraju ne doživi starost. Ako uspe da preživi do sedme ili osme godine, uspore mu se reakcije, što smanjuje njegove izgleda u korist zmije. Pas gospodina Dž. L. B. Matekonija na kraju je pao kao žrtva jedne sklupčane kobre i umro od ujeda za samo nekoliko minuta. Nema psa koji bi njega mogao da zameni, ali sada... Dobro, to je samo još jedna mogućnost. Mogli bi zajedno da kupe psa i da mu izaberu ime. Zapravo, on bi predložio da ona izabere i psa i ime, jer mu je bilo naročito stalo do toga da Mma Ramocve ne stekne utisak da on pokušava sve odluke da preuzme na sebe. On bi zapravo bio najsrećniji da što manje odlučuje. Ona je veoma umešna žena i on ima potpuno poverenje u njenu sposobnost da organizuje njihov zajednički život, samo da ga ne tera da učestvuje u njenim detektivskim poslovima. To je jednostavno nešto na šta on ne bi pristao. Ona je detektivka; on je automehaničar. Tako i ubuduće treba da ostane.

Telefonirao joj je nešto pre sedam. Mma Ramocve je izgleda bila zadovoljna što ga čuje i upitala ga je kako je spavao, što je na secvana jeziku znak ljubaznog ophođenja.

„Vrlo dobro sam spavao“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „I celu noć sam sanjao jednu pametnu i prelepu ženu koja je pristala da se uda za mene.“

Tu je napravio pauzu. Ako bi htela da najavi da se predomislila, ovo je bio trenutak u kom bi se to moglo očekivati.

Mma Ramocve se nasmejala.

„Ja nikada ne pamtim šta sam sanjala“, rekla je. „Da pamtim, sigurna sam da bih se sada setila kako sam sanjala jednog prvoklasnog automehaničara koji će jednog dana postati moj muž.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se osmehnuo s olakšanjem. Njen stav o tome nije mogao biti bolji, tako da su oni, dakle, i dalje vereni.

„Danas moramo da odemo na ručak u hotel *Prezident*“, rekao je. „Moraće da se proslavi ovako važna stvar.“

Mma Ramocve se složila. Ona je slobodna od podne pa nadalje, ako mu to odgovara, a možda će se on složiti i da ona dođe kod njega u posetu da vidi kakva mu je kuća. Sada će imati dve kuće i moraće da odaberu jednu. Njena kuća u Zebrinoj ulici ima svojih kvaliteta, ali je suviše blizu centra grada i bilo je pametnije živeti podalje. Njegova kuća u blizini starog aerodroma ima prostranije dvorište i kod njega je nesumnjivo veća tišina, ali je nedaleko zatvor, i zar nije bilo neko napušteno groblje u blizini? To je bila najnevoljnija okolnost; ako bi iz bilo kog razloga ostala sama u kući preko noći, ne bi bilo zgodno da groblje bude preblizu. Nije da je Mma Ramocve sujeverna; ona je uobičajeno religiozna, što ostavlja malo prostora za nesmirene duhove i tome slično, ali ipak, ipak...

Po mišljenju Mme Ramocve, postojao je Bog, *Modimo*, koji je živio na nebu, manje-više tačno iznad Afrike. Bog je bio pun razumevanja, naročito za takve kao što je ona, ali bi mnogi ljudi zbog bezobzirnog kršenja njegovih pravila zaslužili kaznu.

Dobri ljudi, kao što je bio otac Mme Ramocve Obed Ramocve, nesumnjivo su dobrodošli kod Boga kad umru. Sudbina ostalih je nejasna, ali njih izgleda šalju na neko užasno mesto – verovatno na neko mesto slično Nigeriji – gde im se, kad priznaju svoja nedela, oprašta.

Bog je bio dobar prema njoj, mislila je Mma Ramocve. Podario joj je srećno detinjstvo, bez obzira na to što je još kao beba ostala bez majke. Odgajili su je njen otac i dobra

rođaka i naučili su je šta znači davati ljubav – ljubav koju je ona zauzvrat dala u onih nekoliko dragocenih dana svojoj majušnoj bebi. Kada se završila bebina borba za život, na kratko se zapitala zašto joj je Bog to učinio, ali je s vremenom razumela. Sada se ponovo pokazala njegova dobrota, ovog puta u obličju dobrog, ljubaznog čoveka, gospodina Dž. L. B. Matekonija. Bog joj je poslao muža.

Posle svečanog ručka u hotelu *Prezident* – ručka na kome je gospodin Dž. L. B. Matekoni pojeo dva poveća bifteka, a Mma Ramocve, koja naročito voli slatkiše, zanela se jedući više sladoleda nego što je nameravala – odvezli su se kamionetom gospodina Dž. L. B. Matekonija da pogledaju njegovu kuću.

„Ovo nije baš najurednija kuća“, zabrinuto je rekao gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Trudim se da je održavam, ali to je teška stvar za muškarca. Imam kućnu pomoćnicu koja redovno dolazi, ali ona, čini mi se, pravi još veći nered. To je jedna vrlo neuredna žena.“

„Možemo da zadržimo ženu koja radi kod mene“, rekla je Mma Ramocve. „Ona je u svemu dobra. U peglanju. U čišćenju. U ribanju. Ona je za te stvari jedna od najboljih u Bocvani. Možemo tvojoj kućnoj pomoćnici da nađemo neki drugi posao.“

„A ima i soba u kojima su neki delovi motora“, dodao je gospodin Dž. L. B. Matekoni brzo. „Nekad nemam dovoljno mesta u garaži, pa moram ponešto da odložim i u kuću – neke zanimljive motore koji će mi jednog dana biti potrebni.“

Mma Ramocve nije ništa rekla. Ali joj je postalo jasno zašto je gospodin Dž. L. B. Matekoni nikada do sad nije pozvao u posetu u svoju kuću. Već je kancelarija u garaži *Brzih motora Tlokvenga*, umazana motornim uljem i s onim kalendarima koje su mu slali nabavljači, dovoljno loše

izgledala. Po njenom mišljenju, ti kalendari sa svim tim suviše žgoljavim damama, koje su sedele na točkovima i naginjale se preko automobila, bili su idiotski. Te dame su bile u svakom pogledu nekorisne. Ne bi bile dobre da rađaju decu i nijedna ne izgleda kao da ima diplomu bilo kakve škole, pa ni osnovne. One su beskorisne, te devojke za provod koje samo uspaljuju muškarce, a to ni za koga nije dobro. Kad bi muškarci samo znali kako ih ove loše devojke prave budalama. Ali oni to ne znaju i beznadežno je ukazivati im na to.

Dovezli su se do dvorišne kapije i Mma Ramocve je ostala u kolima dok je gospodin Dž. L. B. Matekoni gurao srebrno obojena vrata kapije. Primetila je da su psi srušili poklopac od kante za đubre i da su ostaci hartije i đubreta ležali naokolo. Kad bi se ona ovde uselila – *kad bi se tako nešto desilo* – ovo bi moralo da prestane. U tradicionalnom svetu Bocvane održavanje dvorišta smatra se dužnošću žene i ona nikako ne bi volela da je dovedu u vezu s ovakvim dvorištem.

Parkirali su se ispred trema, ispod grubog zaklona za kola koji je gospodin Dž. L. B. Matekoni napravio od cira-de. Bila je to, po modernim merilima, prostrana kuća zidana u vreme kada građevinari nisu morali da vode računa o prostoru. Tada je svima cela Afrika bila na raspolaganju, veći njen deo bio je neiskorišćen i niko nije morao da vodi računa o prostoru i šteti na njemu. Danas je drugačije i ljudi su počeli da brinu zbog gradova koji su zaposeli šikaru što ih je okruživala. Ova kuća, bolje rečeno oniži sumorni bungalov pod namreškanim limenim krovom, bila je izgrađena za kolonijalnog službenika iz vremena protektorata. Fasade su bile okrečene i izbeljene, a pod je bio od politiranog crvenog betona u krupnim kvadratima. Takvi podovi u vrelim mesecima uvek rashlađuju noge, iako su, kad je

u pitanju potpuna udobnost, podovi od utabanog blata ili balege neprevaziđeni.

Mma Ramocve se osvrnula oko sebe. Bili su u dnevnoj sobi u koju se ulazilo direktno s ulaznih vrata. Masivni namještaj – skupocen u vreme kad je kupljen – sad je delovao oronulo. Stolice sa širokim drvenim ručkama bile su prefarbane u crveno, a tu je bio i sto od teškog crnog drveta i na njemu jedna prazna čaša i pepeljara. Na zidu je visila slika planine obojene u tamnosmeđe, drvena *kudu* glava i mala slika Nelsona Mandele. Utisak je bio prijatan, mislila je Mma Ramocve, iako je sve odisalo tom beznadežnošću, tako karakterističnom za neženje.

„Ovo je vrlo lepa soba“, primetila je Mma Ramocve.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni zadovoljno je klimnuo glavom.

„Trudim se da ovu sobu dobro održavam“, rekao je. „Trebamo imati posebnu sobu za važne posetioce.“

„Da li ti dolaze neki važni gosti?“, upitala je Mma Ramocve.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se namrgodio. „Do sada nije bilo takvih“, rekao je. „Ali moguće je da će ih biti.“

„Da“, složila se Mma Ramocve. „Nikad se ne zna.“

Preko ramena je bacila pogled na vrata koja vode u ostatak kuće.

„Ostale prostorije su tamo?“, upitala je ljubazno.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je klimnuo glavom. „Taj deo kuće nije tako uredan“, rekao je. „Možda da ga razgledamo neki drugi put?“

Mma Ramocve je odmahнула glavom i gospodin Dž. L. B. Matekoni je shvatio da razgledanje neće moći da se izbegne. To je deo koji spada u brak, zaključio je; ne mogu se imati tajne – sve mora da se iznese na videlo.

* * *

„Ovuda“, rekao je napeto, otvarajući vrata. „Moraću zaista da nađem bolju kućnu pomoćnicu. Ova uopšte ne obavlja svoj posao kako treba.“

Mma Ramocve je pošla hodnikom za njim. Prva vrata na koja su naišli bila su poluotvorena i ona se zaustavila pred njima i zavirila u sobu. Prostorija koja je nekada očigledno služila kao spavaća soba bila je prekrivena novinama koje su ležale po podu kao tepih. Nasred poda bio je motor sa ogoljenim cilindrima, dok su naokolo bili razbacani delovi tog istog motora.

„Ovaj motor je vrlo poseban“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, gledajući je zabrinuto. „Ne postoji još jedan takav u Bocvani. Jednog dana ću završiti njegovu popravku.“

Krenuli su dalje. Sledeće je bilo kupatilo, sasvim čisto, pomislila je Mma Ramocve, iako prilično ogoljeno i zapušteno. Na ivici kade, na staroj beloju rukavici za umivanje, ležalo je parče karbol sapuna. Osim toga nije bilo ničeg drugog.

„Karbol sapun je vrlo zdrav“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Koristim ga oduvek.“

Mma Ramocve je klimnula glavom. Njoj je bio draži sapun od palminog ulja koji je negovao ten, ali je razumela da muškarcima više odgovara nešto jače. Kupatilo je bilo sumorno, ali bar je bilo čisto, mislila je.

Od preostalih soba moglo je da se boravi samo u trpezariji koja je imala sto na sredini i jednu usamljenu stolicu. Pod je, međutim, bio prljav, sa tragovima prašine pod nameštajem i po čoškovima. Ko god da je trebalo da čisti ovu sobu očigledno je nije počistio već mesecima. Šta uopšte radi ta kućna pomoćnica? Da li stoji na kapiji i preklapa sa

svojim poznanicima – što su one u stanju da rade ako ih strogo ne nadgledate.

Mmi Ramocve je bilo jasno da ova kućna pomoćnica zloupotrebljava gospodina Dž. L. B. Matekonija računajući da je on, s tom svojom pitomom prirodom, neće otpustiti.

Bez obzira na to što su tu bili kreveti, ostale prostorije bile su zatrpane kutijama sa varilicama, šrafčigerima i ostalim neobičnim mehaničarskim delovima. Što se kuhinje tiče, ona je, iako je bila čista, bila potpuno prazna. Tu su bile samo dve šerpe, nekoliko belih plehutih tanjira i mali čajni poslužavnik.

„Ova kućna pomoćnica trebalo bi da mi kuva“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ona i spravlja jelo svaki dan, ali ono je uvek isto. Sve što dobijem su palenta i paprikaš. Ponekad mi spremi bundevu, ali ne baš često. A ipak joj uvek treba mnogo novca za nabavku namirnica.“

„To je jedna veoma lenja žena“, rekla je Mma Ramocve. „Kako je nije stid? Kad bi sve žene u Bocvani bile takve, muškarci bi nam davno izumrli.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se nasmejao. Njegova kućna pomoćnica ga je godinama držala u ropstvu i on nikada nije smogao snage da joj se odupre. Ali sada je možda u liku Mme Ramocve naišla na ravnu sebi, pa će uskoro morati da potraži nekog drugog kog će da zapostavlja.

„Gde je ta žena?“, upitala je Mma Ramocve. „Volela bih da porazgovaram s njom.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pogledao na sat. „Trebalo bi da stigne uskoro“, rekao je. „Dolazi svakog dana po podne, negde baš u ovo vreme.“

* * *

Sedeli su u dnevnoj sobi kad je kućna pomoćnica pristigla oglašavajući svoje prisustvo zalupivši kuhinjskim vratima.

„To je ona“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Uvek lupa vratima. Za sve godine koliko radi ovde nijednom nije tiho zatvorila vrata za sobom. Uvek samo lupa li lupa.“

„Hajde da odemo do nje“, rekla je Mma Ramocve. „Želim da upoznam tu damu koja sve ove godine vodi računa o tebi.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je poveo prema kuhinji. Pred sudoperom je stajala krupna žena u tridesetim godinama i punila čajnik vodom. Bila je znatno viša od gospodina Dž. L. B. Matekonija i od Mme Ramocve i delovala je, iako je bila mršavija, upadljivo snažnije od Mme Ramocve, sa čvrstim mišicama i jakim nogama. Nosila je poveliki iskrzani crveni šešir i kućnu haljinu preko haljine. Cipele su joj bile napravljene od čudne sjajne kože, nalik na onu lakovanu koja se koristi za cipele za ples.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pročistio grlo da najavi njihovo prisustvo i kućna pomoćnica se polako okrenula.

„Zauzeta sam...“, zaustila je da kaže, ali se zaustavila ugledavši Mmu Ramocve.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je pozdravio ljubazno, na starinski način. Potom je predstavio svoju gošću. „Ovo je Mma Ramocve“, rekao je.

Kućna pomoćnica je pogledala prema Mmi Ramocve i klimnula glavom.

„Drago mi je što mi se ukazala prilika da vas upoznam, Mma“, rekla je Mma Ramocve. „Gospodin Dž. L. B. Matekoni mi je pričao o vama.“

Kućna pomoćnica je bacila pogled na gazdu. „Znači čuli ste za mene“, rekla je. „Pa baš mi je milo što vam je pričao o meni. Ne bih volela da mislim kako niko o meni ne priča.“

„Bolje je da se o nekom priča“, rekla je Mma Ramocve, „nego da se uopšte ne priča. Osim ponekad.“

Kućna pomoćnica se sledila. Čajnik je bio pun i ona ga je odmakla od slavine.

„Vrlo sam zauzeta“, rekla je odbojno, „ima mnogo posla u ovoj kući.“

„Ima“, rekla je Mma Ramocve. „Ovde stvarno ima mnogo posla. Da bi se dovela u red ovako prljava kuća zaista mora da se potegne.“

Krupna kućna pomoćnica se ukočila.

„Zašto ste kazali da je kuća prljava?“, rekla je. „Ko ste vi da govorite kako je ova kuća prljava?“

„Ona je...“, počeo je gospodin Dž. L. B. Matekoni, ali ga je kućna pomoćnica tako preseklala pogledom da je ućutao.

„Kažem zato što sam je videla“, rekla je Mma Ramocve. „Videla sam svu onu prašinu u trpezariji i đubre u bašti. Ipak je gospodin Dž. L. B. Matekoni muškarac. Od njega se ne može očekivati da održava kuću.“

Kućna pomoćnica se razrogačila i sad je piljila u Mmu Ramocve jedva skrivajući zlobu. Nozdrve su joj se raširile od besa, a usta je tako isturila kao da će njima da je napadne.

„Ja sam za ovog čoveka radila godinama“, prosikovala je. „Svaki bogovetni dan sam samo radila, radila, radila. Kuvala sam mu dobre obroke i glancala mu podove. Vodila sam računa o njemu.“

„Ne bih rekla, Mma“, rekla je Mma Ramocve. „Ako ste ga tako dobro hranili, zašto je tako žgoljav? Muškarac o kome se neko stvarno brine ugoji se. Muškarci su kao goveda. I to je svima poznato.“

Kućna pomoćnica je prebacila pogled sa Mme Ramocve na svog poslodavca. „Ko je ova žena?“, upitala je drsko. „Zašto je ušla u moju kuhinju i govori mi ovakve stvari? Molim vas, kažite joj da se vrati u kafanu iz koje ste je pokupili.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se zagrcnuo. „Ja sam je zaprosio“, izletelo mu je. „To je moja buduća žena.“

Izgleda da je ovo slomilo kućnu pomoćnicu. „Kuku“, zavapila je. „Kuku meni, ne možete se njome oženiti! Ta će vas ubiti! To je najgore što ste mogli da uradite!“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se primakao i utešno potapšao kućnu pomoćnicu po ramenu.

„Ne brini, Florens“, rekao je. „Ona je dobra žena i ja ću se postarati da ne ostaneš bez posla. Imam rođaka koji vodi hotel kod autobuske stanice. Njemu su potrebne spremačice i ako ga ja zamolim, sigurno će ti dati posao.“

Ovo, međutim, nije umirilo kućnu pomoćnicu. „Neću da radim u hotelu, tamo svakog cimaju kao roblje“, rekla je. „Nisam ja od tih kojima će neko da naređuje – uradi ovo, uradi ono. Ja sam kućna pomoćnica visoke kategorije, samo za rad u privatnoj kući. Oh! Oh! Svršeno je sa mnom. I s vama je svršeno, ako se oženite tom debelom ženom. Ona će vam polomiti krevet. Sasvim brzo ćete umreti. To će biti vaš kraj.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni pogledom je dao znak Mmi Ramocve da se povuku iz kujne. Mislio je da je bolje da ostave kućnu pomoćnicu da se u samoći pribere. Nije očekivao od nje da će lako primiti novosti, ali svakako nije mogao ni da nasluti da će to izazvati tako neprijatno i uznemirujuće ponašanje. Biće bolje da što pre pita svog rođaka da je premesti na taj drugi posao.

Vratili su se u dnevnu sobu zatvarajući vrata za sobom.

„Baš je teška osoba ova tvoja kućna pomoćnica“, rekla je Mma Ramocve.

„Nije laka“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ali čini mi se da nemamo izbora. Moraće da se premesti na drugi posao.“

Mma Ramocve je klimnula glavom. Bio je u pravu, kućna pomoćnica će morati da ide, ali moraće i njih dvoje. Ne bi mogli da žive u ovoj kući, iako ima veće dvorište. Moraće da je ponude na prodaju i da se presele u Zebrinu ulicu. Njena kućna pomoćnica je neuporedivo bolja i paziće ih dobro. Gospodin Dž. L. B. Matekoni će se začas ugojiti i izgledaće kako i treba da izgleda jedan uspešan vlasnik automehaničarske radnje. Bacila je pogled po sobi. Ima li ičeg što bi odavde trebalo da ponesu u onu kuću? Verovatno nema ničeg, pomislila je. Sve što gospodin Dž. L. B. Matekoni treba da ponesu jeste kofer s odećom i karbol sapun. To je sve.

Drugo poglavlje

STIŽE KLIJENT

Cela operacija će morati vrlo taktično da se izvede. Mma Ramocve je znala da bi gospodin Dž. L. B. Matekoni bio srećan da živi u Zebrinoj ulici – bila je u to sasvim ubedena – ali muškarci imaju svoj ponos i ona će morati da bude vrlo pažljiva u sprovođenju te odluke. Teško da bi mogla da kaže: „Tvoja kuća je u groznom haosu; posvuda su razbacani motori i automobilski delovi.“ Niti bi mogla da kaže: „Ne bih volela da živim tako blizu starog groblja.“ Bolji pristup bio bi kada bi rekla: „To je divna kuća, sa mnogo soba. Uopšte mi ne smetaju stari motori, ali sigurna sam da ćeš se složiti s tim da je Zebrina ulica u centru grada bolja za život.“ To bi bio pravi pristup.

Već je smislila kako bi trebalo da izgleda dolazak gospodina Dž. L. B. Matekonija u njenu kuću u Zebrinoj ulici. Njena kuća nije tako velika kao njegova, ali bi prostora imali više nego dovoljno. Ona ima tri spavaće sobe. Smestili bi se u najvećoj od te tri, koja je ujedno i najtiša, pošto je u zadnjem delu kuće. Druge dve sobe do sada je koristila za odlaganje

stvari i za peglanje, ali bi mogla za tu namenu da osposobi pravu ostavu, tako što bi sve odatle prenela u garažu. Time bi u jednoj sobi napravila mesta za lične potrebe gospodina Dž. L. B. Matekonija. Pa ako baš hoće, može tu da drži i automobilske delove i stare motore, mada bi trebalo nedvo-smisljeno nagovestiti da je motorima mesto napolju.

Dnevna soba bi verovatno ostala manje-više nepromenjena. Njene fotelje su neuporedivo udobnije od onog nameštaja koji je videla u njegovoj dnevnoj sobi, mada će on možda želeći da donese sliku planine i jedan ili dva svoja ukrasa. Slagaće se sa njenim, među kojima je fotografija njenog oca – njenog tate, kako ga je zvala – Obeda Ramocvea, u njegovom omiljenom sjajnom odelu, fotografija pred kojom je tako često zastajala i mislila na njegov život i na to koliko joj je on značio. Bila je sigurna da bi mu se dopao gospodin Dž. L. B. Matekoni. On ju je bio upozorio na Notea Mokotija, iako nije pokušavao da je spreči da se uda za njega, kako bi neki roditelji učinili. Znala je šta on misli, ali je bila suviše mlada i zaneta naoko prihvatljivim mladim trubačem da bi se osvrtdala na to šta njen otac misli. I kada se taj brak završio katastrofom, on nije počeo da govori kako je predosećao da će to baš tako da bude, nego se samo brinuo za njenu bezbednost i sreću – jer je, naprosto, uvek bio takav. Bila je srećna što je imala takvog oca, mislila je; danas je tako mnogo ljudi bez očeva, ljudi koje su podigle majke ili bake, i koji u mnogo slučajeva čak i ne znaju ko im je otac. Oni su izgledali prilično srećno, ali mora da je zauvek ostala velika praznina u njihovim životima. Možda se čovek i ne brine zbog praznine u sebi ako i ne zna da je ima. Šta da je čovek stonoga, *čongololo crv* koji se vuče po zemlji, zar bi se kad pogleda nagore sekirao što nema krila kao ptice? Verovatno ne bi.

Mma Ramocve je bila sklona filozofskim razmatranjima, ali samo do izvesne granice. Ovakva pitanja su bila nesumnjivo izazovna, ali su težila novim pitanjima na koja se jednostavno ne može odgovoriti. Prema tome, čovek mora u jednom trenutku da prihvati da su stvari takve kakve su, naprosto zato što su takve. Tako, na primer, svako zna da je za muškarca loše da se nađe blizu mesta na kome se žena porađa. To je toliko očigledno da jedva da bi trebalo da se konstatuje. Ali opet, u drugim zemljama su se javile te neverovatne zamisli o tome da bi muškarac upravo trebalo da prisustvuje rađanju svoje dece. Kad je Mma Ramocve pročitala o tome u časopisu, to joj je oduzelo dah. Ali onda se upitala zašto otac ne bi mogao da vidi svoje dete na porođaju, da mu poželi dobrodošlicu u ovaj svet i da podeli radost te situacije, i bilo joj je teško da to obrazloži. Nije da bi rekla da to nije rđavo – uopšte se ne postavlja pitanje da li je za muškarca suštinski rđavo da prisustvuje – ali kako da se opravda takva zabrana? Neminovno se nameće odgovor da je to rđavo jer stari nauk Bocvane kaže da je rđavo, a stari nauk Bocvane, kao što je svima poznato, zna znanje. To je *naprosto* tako.

U današnje vreme, naravno, ima mnogo ljudi koji su se izgleda otuđili od tog nauka. Uočila je to u ponašanju đaka koji se laktaju naokolo nemajući nimalo poštovanja za starije ljude. Kad je ona išla u školu, deca su poštovala starije i oborila bi pogled kad bi s njima razgovarala, dok vas danas deca gledaju pravo u oči i odgovaraju bez zazora. Baš je nedavno jednom dečaku – čini joj se da je imao trinaest godina – rekla da podigne praznu limenku koju je šutirao po tržišnom centru. On je iznenađeno pogledao, nasmejao se i rekao da može sama da je pokupi ako baš hoće, jer on nema nameru da to uradi. Toliko ju je zaprepastila njegova

drskost da nije znala šta da kaže. On je skakućući odlutao dalje i ostavio je bez reči. U vreme kad je ona bila mlada, takvog dečaka bi neka žena izlupetala po turu. Ali danas ne smete tuđu decu da udarate na ulici; ako bi vam se tako nešto omaklo, digla bi se velika galama. Ona je, naravno, savremena dama i ne odobrava batinanje dece, ali se čovek ponekad zapita: da li bi taj dečak uopšte i bacio limenku kada bi znao da može da zaradi ćušku? Verovatno ne bi.

Ove misli o braku, preseljenju i batinanju bezobrazne dece bile su ugodne, ali svakodnevni život je morao da se nastavi i Mma Ramocve je morala da otvori ponedeljkom ujutru svoju *Prvu damsku detektivsku agenciju*, kao što to čini svakog radnog dana, kako god mala bila verovatnoća da će neko telefonirati ili se pojaviti s nekim zahtevom.

Mma Ramocve je osećala da je važno da čovek drži do svoje reči, a na natpisu je stajalo da agencija radi svakog dana od 9 do 17. Do sada nijedan klijent nije došao pre podneva, a najčešće su dolazili tek kasno po podne. Zašto je tako, ona nije imala pojma, mada joj je ponekad padalo na pamet da ljudima treba izvesno vreme da se okuraže i prelome u sebi da bi nekom priznali da ih nešto muči.

Tako su sedele Mma Ramocve i Mma Makuci, njena sekretarica, i pile biljni čaj koji je svakog jutra pripremala Mma Makuci. Njoj uistinu nije ni bila potrebna sekretarica, ali u svakom poslu koji se uzima ozbiljno potrebno je da postoji neko ko će se javljati na telefon i primati poruke, ukoliko je ona odsutna. Mma Makuci je bila prvoklasna daktilografkinja – imala je 97 poena na završnom ispitu za sekretarice – i možda je traćila svoje znanje na ovako nebitnom poslu, ali ona je bila dobro društvo, lojalna i, što je najvažnije, imala je osećaj za diskreciju.

„Ne smemo da pričamo o onome što u poslu vidimo“, naglasila je Mma Ramocve kad ju je angažovala i Mma Makuci je svečano klimnula glavom. Mma Ramocve se nije mnogo uzdala u to da će Mma Makuci razumeti potrebu za poverljivošću – ljudi u Bocvani vole da pričaju o onome što se dogodilo – pa se iznenadila kad je otkrila da ona odlično razume šta podrazumeva obaveza poverljivosti. Mma Ramocve je čak otkrila da njena sekretarica neće ljudima da kaže gde zaista radi, pozivajući se na kancelariju „negde u blizini brda Kgale“. Ovo je na izvestan način bilo nepotrebno, ali je to bio pokazatelj da će klijentima, kada je ona u pitanju, biti obezbeđena poverljivost.

Jutarnje ispijanje čaja sa Mmom Makuci nije bio samo udoban već i koristan ritual s profesionalne tačke gledišta. Mma Makuci je bila sposobna da oštro zapaža, a takođe je budno pratila svaki nagoveštaj trača koji bi mogao da bude od neke koristi. Upravo je od nje Mma Ramocve čula da je službenik srednje klase u Odseku za planiranje isprosiu sestru vlasnice radnje za hemijsko čišćenje *Očišćeno-odmah-spremno*. Ovo je moglo da deluje beskorisno, ali kada je vlasnik samoposluge angažovao Mmu Ramocve da otkrije zašto su odbili da mu izdaju dozvolu da pored samoposluge otvori radnju za hemijsko čišćenje, bilo je korisno istaći da osoba koja o tome odlučuje možda želi da ta radnja za hemijsko čišćenje pripadne konkurenciji. Sama informacija prekinula je tu budalaštinu; Mma Ramocve imala je samo da natukne službeniku kako u Gaboronu neki ljudi – sigurno neosnovano – pričaju da njegove poslovne veze utiču na donošenje odluka. Naravno da se ona, kad joj je to rečeno, žestoko usprotivila i rekla da ne može biti da postoji veza između lanca njegovih radnji za hemijsko čišćenje i teškoće koju bi bilo ko drugi mogao imati u dobijanju dozvole da

započne takav biznis. Užasno je tako nešto i pomisliti, rekla je.

Tog ponedjeljka Mma Makuci nije imala ništa značajno da referiše. Uživala je u mirnom vikendu sa svojom sestrom, bolničarkom u bolnici *Princeza Marina*. Kupile su neke materijale i započele šivenje haljine za sestrinu ćerku. U nedelju su bile u crkvi i tamo se za vreme pevanja himni jedna žena onesvestila. Žena je bila predebela, rekla je, a vrućina prevelika, ali brzo se oporavila i popila je četiri šolje čaja. Ta žena je bila sa severa, rekla je, i imala je dvanaestoro dece u Frensistaunu.

„To je previše“, rekla je Mma Ramocve. „U današnje vreme nije dobro imati dvanaestoro dece. Trebalo bi da vlada kaže ljudima da se zaustave kod šestoro. Šestoro je dovoljno, ili možda sedmoro, osmoro, ako možeš sebi da priuštiš da hraniš tolika usta.“

Mma Makuci se složila. Ona je imala četiri brata i dve sestre i smatrala je da je to omelo roditelje da obrate pažnju na obrazovanje svakog od njih.

„Bilo je čudo što sam ja dobila 97 poena na ispitu“, rekla je.

„Da vas je bilo samo troje dece, vi biste sigurno dobili i svih 100 poena“, primetila je Mma Ramocve.

„Nemoguće“, rekla je Mma Makuci. „Niko nikad nije dobio sto poena u istoriji Koledža za sekretarice u Bocvani. To je naprosto neizvodljivo.“

Nisu imale posla tog jutra. Mma Makuci je očistila svoju pisaću mašinu i izgancala svoj sto, a za to vreme Mma Ramocve je pročitala novine i napisala pismo svojoj rođaki u Lobaceu. Sati su sporo prolazili i oko podneva Mma Ramocve se spremala da zatvori agenciju u pauzi za ručak. Ali baš kad je to htela da predloži, Mma Makuci je zalupila fioku,

uvukla papir u mašinu i počela energično da kuca. To je bio znak da nailazi klijent.

Pred agencijom su se zaustavila velika kola pokrivena tankim slojem prašine koja u sušnoj sezoni popada po svemu i iz njih je sa suvozačkog mesta izašla sitna belkinja u žutosmeđoj bluzi i pantalonama. Bacila je pogled na natpis iznad agencije, skinula naočare i pokucala na poluotvorena vrata.

Mma Makuci ju je primila u kancelariju, a Mma Ramocve je ustala da je pozdravi.

„Izvinite što dolazim nenajavljena“, rekla je žena. „Nadala sam se da ću vas zateći.“

„Nema potrebe da zakazujete“, rekla je Mma Ramocve toplo pružajući ruku da se rukuju. „Uvek ste dobrodošli.“

Mma Ramocve je odmah zapazila kako je žena prihvatila pruženu ruku baš kako se to radi u Bocvani, stavljajući levu ruku na desno rame u znak poštovanja. Većina belaca se nevaspitano rukuje, pružajući samo jednu ruku, dok im druga slobodno visi, pa je, prema tome, spremna za moguća nedela. Ova žena je, ako ništa drugo, naučila da se ponaša.

Ponudila joj je da sedne u stolicu namenjenu klijentima, a Mma Makuci je otišla da se pozabavi čajnikom.

„Ja sam Andrea Kertin“, rekla je gošća. „Čula sam od nekog u mojoj ambasadi da ste vi detektivka i da biste možda mogli da mi pomognete.“

Mma Ramocve je podigla obrvu. „U ambasadi?“

„U Američkoj ambasadi“, rekla je gospođa Kertin. „Molila sam ih da mi daju ime neke detektivske agencije.“

Mma Ramocve se nasmejala. „Drago mi je što su baš mene preporučili“, rekla je. „Ali, šta vam zapravo treba?“

Žena je spustila ruke u krilo i pogledala u njih. Koža na njenim rukama je bila pegava, primetila je Mma Ramocve, kao što se to obično dešava belcima čija je koža suviše